

РОСІЯ АРХАЇЗОВАНА: ШЛЯХ ДО ЗАНЕПАДУ

Усі сфери російської зовнішньо- та внутрішньополітичної дійсності пронизані тими чи іншими зв'язками з історією або історичними міфами. Навіть на рівні конституції там закріплено виключну можливість держави в наданні оцінок щодо «правильності» викладу історичних подій. Сам по собі владний механізм і його ідеологічна основа сягають корінням іще часів самодержавства. У зв'язку з цим маніпуляції історичним минулим застосовуються російським політичним керівництвом для творення ілюзорного світу власних не завжди вдоволених експансіоністських амбіцій.

Сама по собі російська державно-владна система глибоко архаїзована: модель її побудови і методи роботи започатковані ще за часів перших московських князів у XIII ст. Зокрема, ще з того періоду беруть початок міфологеми про Москву як «правонаступницю» Давньоруської держави і, відповідно, «збирача» всіх її земель. У зв'язку з цим, а також через активну експансію в другій половині XVIII ст. активно почало утверджуватись поняття «споконвічно російських» територій, яке і до сьогодні застосовується для висунення численних «історичних претензій» іншим країнам. Успадкування монгольської моделі управління державою зумовило формування ідеї «виключності» російської державності і протиставлення її всьому світові. Схожі джерела і в міфологеми про «велику державу», яка все ще є не лише засадничою ідеєю російської геополітики, а й використовується в ході псевдопатріотичного виховання молодого покоління і формування стану загальної покори суспільства владному режиму. Більше того, при президенті діє **Комісія з протидії спробам фальсифікації історії на шкоду російським інтересам**, а в складі Головного слідчого управління Слідчого комітету існує окремий підрозділ, який займається **злочинами, спрямованими на «фальсифікацію історії Вітчизни»**. Такі основні напрями використання історії та історичних знань російською політичною верхівкою. Очевидно, що ними охоплені по суті всі ланки життєдіяльності держави та суспільства. Значною мірою це стримує наближення Росії до стандартів цивілізованого міжнародного правопорядку, що слід враховувати при побудові відносин із цією державою.

Поряд із викладеним вище, закономірно постає питання про причини схильності російських керманічів до збереження сталих рис геополітичного розвитку їхньої держави. Останнє в науці дістало назву архаїзації. Передумови її криються в різноманітних чинниках соціокультурного походження, котрі складають **середовище існування російської державності**:

- сталі тенденції в соціально-економічному розвитку Росії;
- ігнорування правил міжнародного співжиття з огляду на всеосяжність (богообраність) правителя;
- обмеженість взаємодії із зовнішнім світом;
- штучне стримування національних рухів;
- міфологізація й ідеологізація історії як такої та історичної науки.

Наведені чинники свідчать про те, що деякі з них штучно створюються та підтримуються сучасним російським урядом із метою формування більш сприятливих умов для провадження свого архаїзованого політичного курсу. За таких умов будь-які рішення російського вищого політичного керівництва втілюються без суттєвих перешкод, що сприяє утвердженню його **неоімперських амбіцій**. Істотно, що приблизно такими ж рисами характеризувався державний лад Монгольської імперії та її спадкоємиці Золотої Орди, які існували ще в XII–XV ст. Постійне прагнення до розширення території з мінімальним рівнем турботи про добробут приєднаних територій та високими ставками щорічної данини з них – це ті риси, які повсякчас були характерними для названих державних утворень монголо-татар. Успадкувавши їх за час перебування під ярликом, московські князі дещо вдосконалили ці принципи викривленими надбаннями візантійської традиції. У зв'язку з цим, на відміну від Золотої Орди, яка розпалася через кланові міжусобиці, московська державність, будучи базованою на аналогічних принципах, продовжує існувати й донині, повсякчас розширюючи свій експансіоністський вплив у світі. Якщо в 1917 р. і вдалося ліквідувати Російську імперію через неможливість придушення масових повстань, то інші названі вище чинники сприяли відтворенню її у вигляді СРСР у 1922 р. Розпад останнього в 1991 р. зумовив посилення в середовищі російського політикуму неоімперських амбіцій, що потягнуло за собою актуалізацію роботи за всіма названими вище напрямками з метою як збереження наявних територій, так і відновлення контролю над державами пострадянського простору та рядом інших, важливих стратегічно.

У зв'язку з цим стає очевидною наявність ряду факторів, які зумовлюють **стійкість методів реалізації російської зовнішньої політики**:

- адаптивність базових систем (релігії, екстенсивності, ізоляціонізму);
- виробленість механізмів недопущення внутрішніх та нівелювання зовнішніх спротивів;
- споживацьке сприйняття іноземних цінностей і досягнень науково-технічного прогресу;
- розширення арсеналу засобів для приховування експансіоністських цілей у зовнішній політиці;
- псевдолегітимація загарбницьких дій щодо регіонів стратегічної заінтересованості високого рівня;
- зорієнтованість на розвиток «російського зарубіжжя» як на засіб поширення своєї присутності за кордоном.

Наведені риси стійкості російської експансіоністської парадигми в політичній, релігійній, економічній та ідеологічній сферах поєднуються з **феноменом «вищості» російського правителя і народу відносно всіх інших**.

Саме він складає основу *збереження загарбницької ідеології на всіх етапах розвитку російської держави* аж до сьогодні. Сутність його є квінтесенцією ідеологічних засад Візантійської імперії, Золотої Орди та Китаю, викривлених кризь призму загарбницьких потреб. *Обраний богом цар має на Землі місію зі створення вселенської наддержави, для чого йому надано всі необхідні й нічим не обмежені права.* Саме на долю очолюваного ним народу випала нагода відіграти особливу «цивілізаційну роль» у житті всіх інших земних держав. Ні для правителя, ні для його народу не існує й не може існувати жодних фізичних чи моральних перепон у досягненні вище названих цілей. Божа воля має безсумнівний пріоритет над усіма правилами міжнародного співжиття, заздалегідь виправдовуючи всі рішення царя та дії його підданих, спрямовані на їх виконання. Висловлення незгоди з волею царя чи спроби суперечити їй прирівнюються до віровідступництва. Лише російський правитель здатен допомогти іншим народам у вирішенні будь-яких мислимих чи немислимих їхніх проблем. Ті, хто цього не розуміє або намагається перешкоджати відповідній діяльності, вважаються невдячними і підлягають негайному впокоренню, у тому числі силовими методами. Такі ідеологічні засади феномену «вищості» правителя і взагалі всього російського продовжують залишатись актуальними для російського політикуму.

Архаїзація, з одного боку, загрожує довготривалому існуванню цілісної самостійної російської держави, оскільки не дає місцевій економіці досягнути того необхідного рівня розвитку, за якого можна було би забезпечити достойний життєвий рівень для місцевого населення. З іншого ж боку, та ж таки архаїзація наразі становить значну небезпеку для всього світу. Відродження імперських амбіцій, яке вже виявляється у розпалюванні вогнищ воєнної напруги в різних регіонах світу, неминуче тягне за собою прагнення розширити територіальні межі держави. *«Від Петра Великого до Володимира Путіна змінювались обставини, однак незмінним залишався ритм»,* – зауважує сучасний американський політолог Г. Кіссінджер. Під «ритмом» дослідник розуміє «безперервну експансію» як характерну рису російської зовнішньої політики, що залежно від епохи різнилася лише обсягом завдань, які стояли перед нею, залишаючи цілком незмінними при цьому методи їх вирішення. Обсяг завдань являє собою найменування та обшир територій, які підлягали завоюванню в різний час, і їхня місцева специфіка та межі не впливали жодним чином на набір методів діяльності кремлівської верхівки з їх окупації та подальшого освоєння.

Російський уряд сьогодні просто не усвідомлює, що, завдаючи ударів по Україні та її громадянам, він забиває останні цвяхи в труну своєї державності. Не маючи здатності адаптуватися до швидкоплинних умов розвитку людства, кремлівські керманічі формують навколо себе своєрідну оболонку, виключно в межах якої вони здатні бодай до якогось розвитку. Широкомасштабні санкції, під ударами яких перебуває російська соціально-економічна система, аж ніяк не сумісні з благодатним для російської архаїзованої державно-владної системи середовищем. Відтак, маховик занепаду московської державності запущено, залишається тільки чекати. Це всього-навсього питання часових рамок, до того ж не таких і віддалених.

<https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3602160-rosia-arhaizovana-slah-dozanepadu.html>